

felkeltsem mindazon szaktársaimnak figyelmét, akiknek több alkalmuk van az ákácز életjelenségeit közelebbről és gyakrabban megfigyelhetni; még pedig főképpen azért, mert az ákácز mostani rohamos terjedése mellett, egy-két évtized alatt valóban nem remélt arányokban fogja hazánk erdősült területeit szaporítani s ez a körülmény önmagában is elég ok arra, hogy az ákáczzal behatódóbban foglalkozzunk; másfelől az az elvitázhatlan tény, hogy az ákácز tenyésztése terén ma holnap már hazánk viszi a vezetőszerepet, kötelességünk⁶ teszi egyszersmind azt is, hogy az ákácز sajátosságai után való tudományos buvárkodás terén is megtegyük mindazt, amit tőlünk a nagyközönség — már hivatásunknál fogva is — méltán elvárhat.

A kinestári erdőkre vonatkozó üzemtervek, üzemnyilvántartási könyvek és üzemátvizsgálási munkálatok alakjának egyszerűsítéséről.

Irta: *Muzsnay Géza.*

(Befejező közlemény.)

C) Üzemátvizsgálási munkálatok.

Az üzemátvizsgálási munkálatokat az utasítás szintén nagy mértékben egyszerűsíti. Kimaradnak belőlük „az üzem eredményeinek kimutatása“ című régi XXIV/1—4. sz. táblázatok, amelyeket az 1880. évi utasítás tulajdonképpen az üzemnyilvántartáshoz számít s amelyeket utolsó időkben különben is mellőztünk, mivel — bár más csoportosítással — ugyanazokat az adatokat tartalmazták, amiket a XXV—XXVIII. számú átvizsgálási kimutatások. Elmaradnak továbbá azok az üzemátvizsgálási kimutatások is, amelyeket a megfelelően módosított, évfolyamok szerinti nyilvántartások teljesen nélkülözhetővé tesznek a jövőben.

Ekkép maga a tulajdonképpeni üzemátvizsgálási munkálat csak egy leírásból fog állani, amely szintén lényegesen egyszerűsített azáltal, hogy elmarad belőle az előirt és teljesített, teljesített de előirva nem volt, előirt de nem teljesített használatoknak és felújításoknak az 1890. évi 9600. sz. a. kiadott utasításban megkivánt hosszadalmas felsorolása és egymással való egybevetése, ami az eddigi rendszer szerint különben is kellő átnézetet egyál-

talában nem nyújtó alakban történt s amit egyszerű hivatkozással a kívánt adatokat sokkal átnézetesebben feltüntető üzemátvizsgálási kimutatásokra, már eddig is mellőzött a legtöbb erdőrendezés a gyakorlatban. Ezt a leírást igen természetesen a jövőben is a következő félfordulószakra egybeállítandó részletes fő-, elő-, és mellékhasználati és felújítási tervek, a jellegükben változást szenvedett erdőrészekről készítendő új részletes erdőleírás és esetleg az üzemterv egyes más táblázatai helyett készítendő új táblázatok fogják kiegészíteni.

Az utasítás az üzemátvizsgálási munkálatot „*időszaki gazdasági beszámoló és kiegészítő munkálat*”-nak nevezi. Lássuk csak, mit is fog tartalmazni ez a munkálat új alakjában? Tartalmazni fogja: a lefolyt időszakban folytatott gazdálkodás *megbirálását* s az előírástól a használatok és felújítások helye, kiterjedése (mennyisége) és kiviteli módja tekintetében történt eltérések indokolását, az erdő állapotában és viszonyaiban történt *változások felsorolását*; az eredeti üzemtervnek a szükséghez képest való módosítását, illetve *kiegészítését*; és végül a használatoknak és felújításoknak (erdősítéseknek) *a következő 10 évi időszakra való részletes szabályozását*. A mult 10 évi időszakra való beszámolás itt csak főbb vonásokban történik, mert a részletes beszámolás az üzemnyilvántartásnak lesz a feladata.

Az új elnevezés tehát tényleg kifejezi az üzemátvizsgálási munkálat tartalmát, amennyiben *tágabb értelemben véve*, a megbirálás a beszámolás fogalma alá vonható, a változások felsorolása, az eredeti üzemterv módosítása és kiegészítése, valamint a jövő 10 évi részletes tervek összeállítása pedig az üzemterv *kiegészítésének* tekinthető. Mivel azonban ez az elnevezés egy kissé hosszadalmas és mivel magának a munkálatnak a beszámolásra vonatkozó része tényleg alárendelt szereppel bír az üzemterv kiegészítéséhez képest, úgy vélem, elegendő volna az üzemátvizsgálási munkálatot egyszerűen „*időszaki kiegészítő munkálat*”-nak mondani, illetőleg magára a munkálatra czim gyanánt ezt írni: „A gazdasági terv kiegészítése a félfordulószak végén”.

Egyébiránt én — épp úgy mint az „üzemterv” elnevezésnél — egyelőre még függőben tartandónak vélem a kétségtelenül rossz „üzemátvizsgálási munkálat” elnevezésnek ujjal való felcse-

rélését, addig t. i. amíg a kérdés, az új erdészeti műszótár anyagának összeállítása kapcsán, szélesebb körben tisztázódik; elkerülni óhajtván azt, hogy a most elfogadott kifejezést később esetleg megint egy másikkal kelljen felcserélni.

Az utasításnak az üzemátvizsgálási munkákat tárgyaló része a munkálat összeállításánál követendő eljárásra nézve különbséget tesz olyan erdők között, amelyekről az üzemterv és a nyilvántartás az új rendszer szerint lesz összeállítva és az olyanok között, amelyekről az üzemterv és a nyilvántartás a régi rendszer szerint készült. Mindkét esetet illetőleg részletesen foglalkozik az üzemnyilvántartásnak az üzemátvizsgálás alkalmából való lezárásával, az eredeti üzemterv táblázatainak módosításával, illetve újakkal való pótlásával s magának a munkálatnak összeállításával.

Abban az esetben, *ha az üzemterv és illetve az üzemnyilvántartás az új rendszer szerint készült, a fő- és az előhasználatok* évfolyamok szerinti nyilvántartásaiban a 10 évi adatok összevonására szánt főrovatba bejegyezzük a választékok szerint részletezett fatömegeket és a tőárban befolyt pénzüsségeket az erdőrészletek szerinti nyilvántartás alapján, ahol az adatokat már előbb minden egyes erdőrészletnél összegeztük, azután kitöltjük a nem teljesített fő-, illetve előhasználatokra vonatkozó utolsó rovatot s végül az üzemosztályról szóló összesítés után a lefolyt 10 évről mérleget készítünk az utasításban látható mintának megfelelőleg.

A nem teljesített főhasználatok bejegyzésére nézve — tudva azt, hogy a gyakorlatban ebben a tekintetben sokszor találkozunk hibás eljárással — szükségesnek vélem megjegyezni, hogy ha valamely erdőrészletben nagyobb fatömeg használtatott ki, mint amennyi az előírt területen becsülve és előirányozva volt, a többlet nem tekintendő elő nem irt főhasználatnak s viszont ha kevesebb fatömeg használtatott ki valamely erdőrészletben az előirányozottnál, a különbözet nem szerepelhet a XII. minta utolsó előtti rovatában a kihasználatlanul maradt fatömegek között.

Hasonló elvek alapján döntendő el az is, hogy mi tekintendő előírt és mi elő nem irt előhasználatnak. Ehhez képest „a fekvő fa és esetleges használat” címén kihasznált mindaz a fatömeg is, amelynek kihasználása az üzemterv értelmében meg volt engedve, az előírt előhasználatok között mutatandó ki, ha több is volt az

ily czimen előírányzott fatömegnél s viszont kevesebb ilyen használat esetén a különbözet nem tekinthető nem teljesített előhasználatnak.

A *mellékhasználatok* nyilvántartásának lezárása egyszerűen abból áll, hogy az üzemosztály végén az egyes évek adatainak összegezése után mérleget készítünk az alábbi alakban oly módon, hogy a „gazdasági terv szerinti előírás“ czimű főrovatba írjuk az alábbi szöveget s utána az egyes évek rovataiba a megfelelő területösszegeket:

Mérleg.

Előírás: --- --- --- --- (évenként részletezendő)

Előírt és foganatosított mellékhasználatok:

Elő nem írt de foganatosított mellékhasználatok:

Előírt, de nem foganatosított mellékhasználatok:

A *felújítások* évfolyamok szerinti nyilvántartásában — miként a fő- és előhasználatoknál — először is kitöltjük a 10 évi adatok összevonására szánt főrovatot. Az utasítás mellékletét képező mintában ebben a főrovatban az erdősítések területének kimutatására az egyes évek részére nyitott rovatokban lévő 5 alrovattal szemben csak 4 alrovat található, amelyek közül a „mesterséges uton“ czimű alrovatban az előbbi 10 rovat hasonló czimű és az „előírásan felül időközben szükséges mesterséges erdősítés“ czimű két alrovatának adatai összevonva mutatandók ki. Eszerint az előírt és az ezekkel szemben foganatosított erdősítéseknek egymással való összehasonlításánál itt a részletes felújítási terv szerint természetes és mesterséges felújításra előírt területekkel, illetve ezek összegével szembeállítatnak az időközben szükségessé vált erdősítések is, vagyis az utasítás értelmezése szerint azok az erdősítések, amelyeknél az előírt természetes felújítás helyett mesterséges felújítás foganatosított.

Ez helyes. De nem egészen kifogástalan, nézetem szerint, a *mérlegnek* az utasításban feltüntetett alakja, mivel az aszerint mutakozó hátralékban benne vannak azok a területek is, amelyek az erdősítendő területekből az erdőrészletenkénti nyilvántartás szerint tulajdonképpen leírandók volnának s viszont nem szerepelnek több erdősítésként azok az erdősítések, amelyek az üzem-

terv értelmében később lettek volna foganatosisitandók s amelyeket teljesíteni tehát nem lett volna kötelességünk.

Az utóbbi körülményben jelentkezik a hátránya a különféle természetű erdősitések nem egészen megfelelő csoportosításának, amire fennebb rámutattam.

Ezek a hiányokon akként lehetne segíteni, ha a fentebb, a felújítások erdőrésztelenkénti nyilvántartásának tárgyalásánál *a—f* pontok alatt foglalt értelmezést véve alapul, az erdőrésztelenkénti nyilvántartásban a területek számára nyitott 5 alrovatnak a következő címeket adnók: 1. „a mesterséges erdősitésre előírt területekből természetes uton felujult“, 2. „mesterségesen erdősítettett a a mesterséges erdősitésre előírt területekből“, 3. „időközben szükségessé vált erdősitések“, 4. „nem esedékes erdősitések“, 5. ismétlések; amely alrovatok közül az elsőbe utólagosan a félfordulószak folyamán bevezetett adatok lezárása után a természetes felujulásra előírt és tényleg így felujult területek is beirandók volnának. Ugyanígy címűalrovatok lennének az évfolyamok szerinti nyilvántartásnak a félfordulószak 10 éve számára nyitott 10 rovata alatt is; itt azonban a természetes felujulásra előírt és tényleg felujult területek bejegyzésére a jelzett 10 rovat után egy külön rovat szolgálna. Nemkülönben ennek a nyilvántartásnak a 10 évi adatok összevonására szánt utolsó főrovatában is ez az 5 alrovat szerepelne, azzal a különbséggel, hogy az első rovatnak a címe egyszerűen „természetes uton felujult“ lenne, mivel az összevonás alkalmával a természetes uton felujult összes területek ebbe jegyeztetnének. Ebben az utolsó főrovatban ezenkívül még egy-egy alrovatot kellene nyitni „az erdősitésre előírt területekből leiratik“, „hátralék“ és „nem sikerült“ címekkel.

A kimutatás ilyen módosítása esetén a mérleg a következő alakkal birhatna:

term. uton mest. uton összesen

	. k. h.	. k. h.	. k. h.
1. A részl. feluj. terv szerint elő volt írva			
2. Időközben szükségessé vált	+	+	+
3. Mint szükségtelen leiratik	—	—	—
4. Helyesbített előírás	.	.	.
5. Tényleg erdősítettett, illetve felujult	.	.	.

		term. uton	mest. uton	összesen
6. Tehát	{ több... ..	. k. h.	. k. h.]	. k. h.
	{ kevesebb	. "	. "	. "
7. Ehhez a nem sikerült erdősítések		. "	. "	. "
8. { Több		. "	. "	. "
	{ Kevesebb	. "	. "	. "

Ebben az esetben itt „mint tényleg erdősített, illetve felujult” területek volnának kimutatandók az ismétlések kivételével az összes területek s az a hátralék, amely indokolásra szorul, lenne: a 6-tal jelölt sorban lévő eredmény, levonva belőle a nem esedékes erdősítésekte.

Egyébiránt ez a nem éppen legfontosabb kérdés teljesen tisztázódni fog majd a gyakorlatban. Tapasztalatból tudom, milyen nehéz sokszor a legegyszerűbb kimutatást is úgy tervezni, hogy ne kelljen változtatni rajta később, amikor annak a legkülönbözőbb viszonyok között való kitöltésére kerül a sor. És korántsem szabad az üzemtervhez és üzemnyilvántartáshoz tartozó kimutatásokat olyanoknak tekinteni, mint amelyeken a szükséghez képest itt-ott módosítani nem lenne szabad.

Az utasítás kiadásától számítandó első 10 évben igen természetesen csak olyan *üzemnyilvántartási könyveket* kellend lezárni az üzemátvizsgálások alkalmából, *amelyek még a régi rendszernek megfelelő alakkal bírnak*. Minthogy ez az alak nem alkalmas a lefolyt 10 év adatainak átnézetes kitüntetésére, az utasítás szerint az ilyen nyilvántartási könyvek adataiból az üzemátvizsgálási munkálathoz a lefolyt 10 évi fő-, elő-, mellékhasználatokról és felújításokról egy-egy külön kimutatás állítandó össze az évfolyamok szerinti nyilvántartás céljaira tervezett új XII., XIV., XV. és XVII. számú minták felhasználásával.

Az üzemterv egyes táblázatainak az üzemátvizsgálás alkalmából való módosítását s az ez alkalomból készítendő új táblázatokat, valamint a munkálat leíró részének alakját és beosztását illetőleg elegendőnek vélem itt magára az utasításra utalni, amely mindezeket részletesen tárgyalja.

Az utasítás végül a kincstári erdőkre vonatkozó üzemtervek és üzemátvizsgálási munkálatok bizottsági tárgyalásánál eddig követett eljárást módosítja némileg s itt arról is gondoskodik, hogy a kész munkálatok a tárgyaláson résztvevőknek s köztük a kezelő erdőgondnoknak, előzetesen beható áttanulmányozás végett kiadásának. Intézkedik továbbá az iránt is, hogy mikor lehet helye a régi helyett új üzemterv készítésének.

*

Ezekben kívántam a kincstári erdőkre vonatkozó üzemtervek, üzemnyilvántartási könyvek és üzemátvizsgálási munkálatok „alaki berendezésének némi módosítása és egyszerűsítése tárgyában” kiadott utasításban foglaltakat tárgyalni.

Amint a czime is mutatja, ez az utasítás az említett munkálatoknak inkább csak az alakját módosítja s az „üzemtervek készítése iránt” 1880. évi 23374. sz. alatt kiadott utasításnak, „az üzemtervek egyszerűbb készítésénél alkalmazható eljárás tárgyában” 1883. évi 4190. sz. a. kiadott körrendeletnek, valamint a „kincstári erdők üzemrendezésénél, gazdasági műszaki beosztásánál s a térképezésnél követendő eljárásra” vonatkozó 1883. évi 6016. számú és a „tiz évenként teljesítendő erdőgazdasági üzemátvizsgálási munkálatok iránt” kiadott 1890. évi 9600. számú utasításoknak az üzemtervek, nyilvántartási könyvek és üzemátvizsgálási munkálatok alakjával össze nem függő intézkedéseit egyelőre nem érinti. Egyelőre, mondom, mert a felsorolt utasításokban és rendeletekben még sok olyan, legalább formailag továbbra is érvényben maradó intézkedés foglaltatik, amelyek hova-tovább mind kevésbbé állják meg a helyüket s amelyek ennél fogva módosításra szorulóknak. Csak hirtelenében mintegy ötletszerűleg említek fel ezek közül egy-néhányat.

Az 1880. évi utasítás megkívánja, hogy minden 5000 k. holdat meghaladó erdőbirtokról *helyi fatermési táblák* készíttessenek (I. az Erdészeti Rendeleték Tára I—IV. évfolyamainak 1894. évi, harmadik kiadása 110., 111. lapjait), pedig jól tudjuk, hogy ez ugyszólván kivihetetlen. Épp úgy a kivihetetlenséggel határos pl. az is, hogy a vágható és a közelvágható faállományoknál, ugyanennek az utasításnak megfelelőleg, a *növekvést* is próba-térfelvétel alapján határozzuk meg. (E. R. T. ugyanazon kiadás 112 l.)

Módosítandó volna az 1880. évi utasításban az erdők gazdasági célját körülíró szövegnek a *lehető legnagyobb fatermést* hangsúlyozó része is, amelynek nem egészen szabatos voltára Bund mutatott rá fent már idézett munkájában. Kifogás alá eshetik a *vágássorozat és tag fogalmának* ebben és az 1883. évi 6016. sz. utasításban foglalt értelmezése, nemkülönben, a *szabályos állapot* elérésére való törekvés szükségességének tulságos mértékben való kidomborítása, amikről már fentebb is megemlékeztem.

Nem állják meg a helyüket ma már az ilyen elvek sem: „*a közelebb tarlasztás alá eső osztagokban legeltetésnek helye nincsen*“ (E. R. T. 125. lap), mert tudvalevőleg nem igen van értelme az előzetes legeltetési tilalomnak pl. a vágás alá kerülő, jó talaju olyan bükkösökben, amelyeket tarvágás útján kihasználni s legalább részben más nemesebb fanemekkel felujítani szándékozunk, valamint egyáltalában az olyan vágásterületeknél, amelyek mezőgazdasági közteshasználat mellett fognak felujjítani.

Általában a szóban levő utasításokban és rendeletekben tulságos mértékben jutnak érvényre az erdőfelügyeleti szempontok, s ezekkel szemben az olyan intézkedések, amelyek a gazdálkodást minden tekintetben reális, helyes irányba terelni volnának hivatva, nevezetesen pedig amelyek a jövedelmezésnek nagyobb mértékben való emelését céloznák, háttérbe szorulnak. Ennek volt értelme 25 évvel ezelőtt, az erdőtörvény életbeléptetése idején, amikor hazai erdőgazdaságunknak erős kezekkel, helyes irányba való terelése kellett legyen a legfőbb cél. Ma azonban a mindig előfordulható kisebb hibák miatt való aggodalmaskodás helyett inkább az iránt volna kíváncsi intézkedni pl. hogy az üzemtervek uthálózatok létesítésére vonatkozó reális számításokat tartalmazzanak s bennük a kihasználás s általában a gazdaság egész rendszere a célszerű szállítási berendezések tervezésével kapcsolatban állapittassék meg. Hogy az üzemterv ne csak megengedje, hanem — hasonlóan a felujításhoz — egyenesen el is rendelje a gyéritések foganatosítását stb.

Az üzemrendezés *alapjainak* ilyen irányban való módosítása könnyen megtörténhetnék az üzemtervek, üzemnyilvántartási könyvek és üzemátvizsgálási munkálatoknak a most tárgyalt új utasításban megszabott alakja mellett is. De a *lényeg* kedvéért

könnyen módosítani lehetne esetleg az *alakot* bármikor, amint hogy ez a módosítás adott esetben egyenesen kötelességünk is, mert az üzemterv alakjának kell a helyes gazdálkodáshoz alkalmazkodnia s nem megfordítva.

IRODALOM.

Lapszemle.

Erdészeti kísérletek. (IX. évfolyam 1907. évi 3—4. füzet.) A m. kir. központi erdészeti kísérleti állomás folyóiratának legutóbbi füzeté a következő tartalommal jelent meg:

Első cikk: Az ákáczerdők gazdasági alakjairól, a folyóirat szerkesztőjének, *Vadas Jenő*nek tollából. A cikk első sorban az ákáczfának eddig csak kevésbé ismert növekedési viszonyait tárgyalja. Adatait Szeged és Szabadka vidékének ákáczerdeiből és a görgényszentimrei erdőőri szakiskola erdőszerű parkjában álló ákáczfákról veszi. Ezeknek az adatoknak, továbbá a Coburg-féle ákáczfatermési táblák adatainak alapján Vadas megállapítja, hogy az ákáczt szálérdőalakban vagy középerdőben főfául is lehet nevelni, de csak jóminőségű, termékeny homokon vagy üde, televényes homokos agyagtalajon, szelidebb klímái viszonyok között és elegendően, 50 éves vágásfordulóval. Más termőhelyen csak sarjerdőnek van jogosultsága, legfeljebb 30 éves vágásforduló mellett.

Mint új, eddig nem alkalmazott módot ajánlja a kétvágásos szálérdőt, ami azzal az előnnyel jár, hogy az ákáczsarjak, amelyek a magról kelt csemeték fejlődését gátolnák, az árnyalás következtében még a végleges tarolás előtt elpusztulnak.

Részletesen leírja azután a sarj- és középerdőt, amely utóbbinak nagy szerepet tulajdonít az u. n. rontott lomberdők helyreállításánál, áttér továbbá az ákácznak mezőgazdasági közteshasználattal való nevelésére, amelyet azonban inkább csak újratelepítéseknél ajánl.

Az erre közvetkező cikkben *Boleman Géza*, főiskolánk elektrotechnikai tanára ismerteti a kisiblyei telepen az ő segítségével felállított önműködő szélirány- és erősségmutató műszert.

A villanyos erővel működő műszernek főérdekessége az, hogy